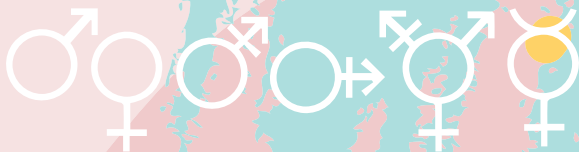

Bukvar identiteta

Čuo/la si za transrodne, rodno varijantne i interpolne osobe

Želiš da znaš više o nama?

Uplovi s nama u svijet rodnih identiteta, seksualnosti, različitih tijela i karakteristika i saznaj ko smo, o čemu govorimo, sa čim se suočavamo i šta želimo da postignemo u društvu?

Da počnemo...

Koja je razlika između pola, roda i seksualnosti?

POL predstavlja skup tjelesnih karakteristika na osnovu kojih nam društvo dodjeljuje jednu kategoriju: muški i ženski pol. Te karakteristike su: polni hromozomi, polne žlijezde i hormoni, spoljašnji i unutaršnji polni organi, kao i sekundarne polne karakteristike

MUŠKI POL

tradicionalno u medicini podrazumijeva XY polne hromozome, viši nivo testosterona, testise, prostatu i penis, kao i veću maljavost, bradu, „muški tip građe“ - uže kukove, šira ramena, razvijeniju muskulaturu.

ŽENSKI POL

medicina opisuje posjedovanjem XX polnih hromozoma, višim nivoom estrogena, jajnika, materice i vagine, kao i manjom maljavošću, nedostatkom dlaka na licu, „ženskim tipom građe“ - šire kukove, uža ramena, dojke, nerazvijena muskulatura.

Međutim, da li se muškarci i žene dijele tako lako?

Postoje muškarci koji: nemaju malje, nemaju bradu ili imaju rijetku bradu, imaju šire kukove i uža ramena, imaju više masti, manje razvijenu muskulaturu, visočije glasove, kao i penise različitih veličina.

Postoje muškarci koji su: rođeni sa različitim polnim hromozomima u odnosu na XY – i to: 45 XO, 47XXY, 45X/46XX, 46XY/47; koji imaju testise razvijene u različitom stepenu, imaju ostatke jajnika, dok neki imaju vagine.

Neki muškarci su rođeni sa XY hromozomima, ali im od samog rođenja tijelo ima tipičan ženski izgled. Muškarci koji su rođeni sa različitim varijacijama polnih karakteristika koje su opisane se zovu **interpolni muškarci**.

Nekada, na rođenju, ljekari/ke odluče da je ovakva beba nedefinisanog pola, te da joj je najbolje odrediti ženski pol, pa urade operacije "korekcije pola". U mnogo slučajeva ovakve bebe kad odrastu shvate da se osjećaju kao muškarci (često ni ne znajući šta im je urađeno pri rođenju), te uđu u proces **prilagodavanja pola**.

Neki muškarci se rode kao bebe koje su tipično opisane kao bebe ženskog pola, a kasnije tokom života shvate da se osjećaju kao muškarci. Ove osobe se zovu **trans muškarci**. Neki trans muškarci odluče da uđu u proces **prilagodavanja pola**, a neki ipak ne, ali odluče da žive kao muškarci, bez fizičkih promjena.

Postoje žene koje: imaju malje, imaju dlake po licu, imaju uže kukove i šira ramena, imaju manje masti, više razvijenu muskulaturu, dublje glasove, kao i vagine koje različito izgledaju.

Postoje žene koje su: rođene sa različitim polnim hromozomima u odnosu na XX – i to: 45 XO, 47XXY, 45X/46XX, 46XY/47; koji imaju jajnike razvijene u različitom stepenu, imaju unutrašnje testise, dok neke imaju penise. Neke žene su rođeni sa XX hromozomima, ali im od samog rođenja tijelo ima tipičan muški izgled. Žene koje imaju neke od navedenih varijacija polnih karakteristika se zovu **interpolne žene**.

Nekada, na rođenju, ljekari/ke odluče da je ovakva beba nedefinisanog pola, te da joj je najbolje odrediti muški pol, pa urade operacije "korekcije pola". U mnogo slučajeva ovakve bebe kad odrastu shvate da se osjećaju kao žene (često ni ne znajući šta im je urađeno pri rođenju), te uđu u proces **prilagodavanja pola**.

Neke žene se rode kao bebe koje su tipično opisane kao bebe muškog pola, a kasnije tokom života shvate da se osjećaju kao žene. Ove osobe se zovu **trans žene**. Neke trans žene odluče da uđu u proces prilagođavanja pola, a neki ipak ne, ali odluče da žive kao žene, bez fizičkih promjena.

Proces prilagodavanja pola može podrazumijevati uzimanje hormonske terapije, neke od operacija (npr. uklanjanje grudi/ ugradnju grudi; operacije uklanjanja reproduktivnih organa i/ili rekonstrukciju polnih organa – pravljenje vagine ili penisa); može podrazumijevati sve to zajedno, ali i ništa od ovoga, već samo življenje u društvu onako kako se osoba osjeća.

RODNI IDENTITET je unutrašnji osjećaj kojim osoba sebe doživljava kao muškarca, ženu ili drugačije od toga.

Osoba može da se rodi kao beba ženskog pola i da se osjeća kao žena. Ova osoba je **CISRODNA ŽENA**.

Osoba može da se rodi kao beba muškog pola i da se osjeća kao muškarac. Ova osoba je **CISRODAN MUŠKARAC**.

TRANSRODNE OSOBE su osobe čiji je rodni identitet i/ili rodno izražavanje drugačije od pola pripisanog na rođenju.¹

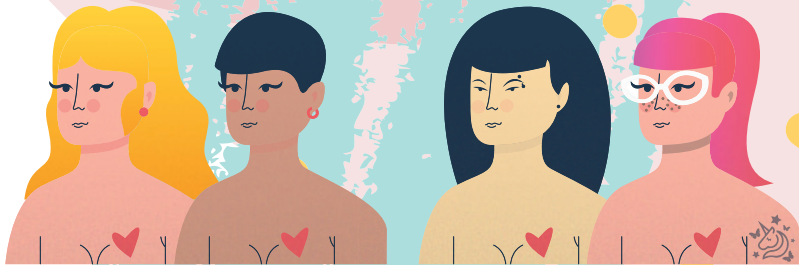
ŠTA OVO ZNAČI?

Osoba koja se rodila kao beba ženskog pola, ali se osjeća kao muškarac je **TRANS MUŠKARAC**.

Osoba koja se rodila kao beba muškog pola, ali se osjeća kao žena je **TRANS ŽENA**.

---

¹ Terry Altilio, Shirley Otis-Green (2011). Oxford Textbook of Palliative Social Work. Oxford University Press. p. 380. ISBN . Archived from the original on December 1, 2016. Retrieved April 12, 2016.

Osoba koja se rodila kao beba bilo kojeg pola, ali se ne osjeća ni kao muškarac ni kao žena, ili se osjeća i kao muškarac i kao žena, ili nešto treće je **NEBINARNA OSOBA**.

INTERPOLNE OSOBE su osobe čije polne karakteristike ne pripadaju jasno definisanoj muškoj ili ženskoj kategoriji, ili pripadaju objema kategorijama.²

ŠTA OVO ZNAČI?

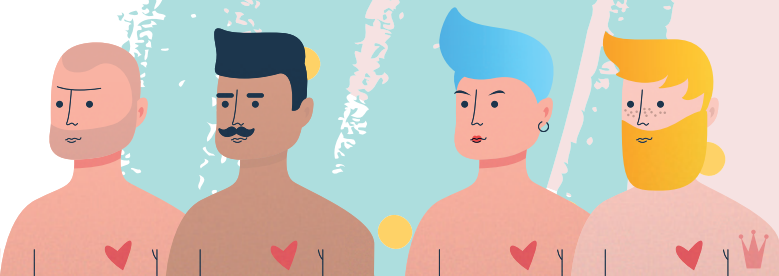
Osoba koja se rodila kao beba različitih polnih varijacija, koje smo već opisali/e gore, a osjeća se kao žena je **INTERPOLNA ŽENA**.

Osoba koja se rodila kao beba različitih polnih varijacija, a osjeća se kao muškarac je **INTERPOLNI MUŠKARAC**.

Osoba koja se rodila kao beba različitih polnih varijacija, a ne osjeća se ni kao žena ni kao muškarac, ili se osjeća i kao žena i muškarac, ili nešto treće, je **INTERPOLNA NEBINARNA OSOBA**.

---

² D.C.Ghattas. (2015): How to be a great intersex ally: a toolkit for NGOs and decision makers. ILGA Europe, OII Europe.

INTERPOLNE OSOBE čiji je rodni identitet drugačiji od pola koji im je pripisan na rođenju, nazivaju se **INTERPOLNE TRANS OSOBE**.

Dakle, interpolnoj osobi može biti određen ženski pol na rođenju, ali je rod osobe muški. Ovakva osoba se zove **INTERPOLNI TRANS MUŠKARAC**.

S druge strane, interpolnoj osobi može biti određen muški pol na rođenju, ali je rod osobe ženski. Ovakva osoba se zove **INTERPOLNA TRANS ŽENA**.

RODNO IZRAŽAVANJE je način na koji izražavamo svoje rodne identitete. Osobe svih nabrojanih identiteta mogu izražavati sebe na različite načine.

Neke žene (cis, trans, interpolne) izražavaju sebe onako kako društvo percipira kao „ženstveno“, dok neke onako kako društvo percipira kao „maskulino“, neke miješano, a neke zavisno od osjećaja, raspoloženja i situacije. Isto važi i za muškarce (cis, trans i interpolne).

***KAKVO GOD RODNO IZRAŽAVANJE
DA OSOBA IMA, ONO NE ODREĐUJE
NJEN RODNI IDENTITET NITI GOVORI
O NJOJ KAO OSOBI.***

SEKSUALNOST je potpuno odvojena od pola i rodnog identiteta.

SEKSUALNA ORIJENTACIJA podrazumijeva emotivnu, romantičnu i/ili seksualnu privlačnost ka istom polu/rodu, nijednom polu/rodu, dva ili više pola/roda.³

***SVE NAVEDENE OSOBE MOGU BITI
HETEROSEKSUALNE (STREJT),
HOMOSEKSUALNE (GEJ I LEZBEJKE),
BISEKSUALNE, PANSEKSUALNE,
ASEKSUALNE ILI NE DEFINISATI
SVOJU SEKSUALNOST UOPŠTE.***

---

³ "Sexual orientation, homosexuality and bisexuality". American Psychological Association. Archived from the original on August 8, 2013. Retrieved August 10, 2013.

Odgovaramo na neka od najčešćih pitanja o transrodnim i interpolnim osobama:

DA LI JE TRANSRODNOST POREMEĆAJ?

Da bi neka psihička pojava imala status mentalnog poremećaja, potrebno je da izaziva klinički značajan stepen distresa (patnje), ili da predstavlja štetnu disfunkciju. Ukoliko je psihička patnja izazvana negativnom reakcijom društva prema osobi koja ima određeno svojstvo, to svojstvo se ne može smatrati mentalnim poremećajem⁴, što dalje znači - **ne, transrodnost nije poremećaj**. Zbog nedovoljnog poznavanja transrodnosti, velikog stepena neinformisanosti i postojanja relevantnih istraživanja u prvoj polovini XX vijeka, transrodnost je 1948. godine klasifikovana kao mentalni poremećaj od strane Svjetske zdravstvene organizacije, ali je 18. juna 2018. zvanično skinuta sa liste mentalnih poremećaja od strane Svjetske zdravstvene organizacije⁵. Mnogi termini kojima su ranije opisivane transrodne osobe, naročito u oblasti mentalnog zdravlja, danas se smatraju prevaziđenim i uvredljivim⁶.

4 The Lancet psychiatry (2016) Removing transgender identity from the classification of mental disorders: a Mexican field study for ICD-11

5 World Health organization. (2018). WHO releases new International Classification of Diseases (ICD 11). Geneva.

6 Dakić.T. (2018) Proces tranzicije rodno nenormativnih, transrodnih i transpolnih osoba – perspektiva psihijatrije, Medicinski aspekti prilagodbe spola: priručnik za medicinske stručnjake/inje i zdravstvene radnike/ce o pružanju usluga i podrške trans osobama u procesu tranzicije. Sarajevski otvoreni centar.

KOLIKO JE TRANSRODNOST ČESTA?

Nije moguće tačno procijeniti. Uprkos brojnim pokušajima da se dođe do realnih procjena o udjela broja transrodnih osoba u opštoj populaciji, statistička istraživanja nailaze na brojne poteškoće.⁷ Jedna od glavnih poteškoća u ovom pogledu je kulturna različitost među zemljama koja definiše rodne norme, te samim tim i izražavanje različitih rodnih identiteta⁸. Novija istraživanja u SAD-u koja obuhvataju širu trans populaciju pokazuju da je udio transrodnih osoba u društvu veći nego što se vjerovalo, od 0.5% do 0.6% populacije u SAD-u se identifikuje kao trans. Brojke iz istraživanja treba uzeti kao minimalne procjene, naročito jer se odnose na transrodne osobe koje su ispunile kriterijume za pristup zdravstvenoj zaštiti, pri čemu ovi kriterijumi znaju biti rigorozni, patologizirajući te osobu izlažu stigma i diskriminaciji.

KAKO NEKO ZNA DA JE TRANS?

Transrodnost se zasniva na samoodređenju i ličnom osjećaju. Osoba zna da je trans onda kada osvijesti da se pol koji je pripisan na rođenju razlikuje od roda koji osoba osjeća.

---

7 Institute of medicine(2011) The health of lesbian, gay, bisexual and transgender people: Building foundation for better understanding. Washington. DC: The National Academies Press

8 Ulićević.J (2018) Smjernice za afirmativno postupanje s transrodnim osobama u zdravstvenom sistemu. Medicinski aspekti prilagodbe spola: priručnik za medicinske stručnjake_inje | zdravstvene radnike_će o pružanju usluga | podrške trans osobama u procesu tranzicije. Sarajevski otvoreni centar

KOJA JE RAZLIKA IZMEĐU TRANSRODNE I RODNO NEKONFORMIŠUĆE OSOBE?

Transrodna osoba je osoba koja osjeća drugačiji rod od onog pola koji joj je pripisan na rođenju, dok Rodno nekonformišuća osoba se svojim rodnim izražavanjem ne konformiše ustaljenim rodnim normama.

ŠTA PODRAZUMIJEVA TRANZICIJA?

Tranzicija podrazumijeva ulazak u medicinski proces prilagođavanja pola. Tranzicija može obuhvati više oblika tranzicije: medicinsku, socijalnu i psihološku. Medicinska tranzicija može obuhvatati uzimanje hormonske terapije, a zatim operativne zahvate grudi i/ili genitalija, uzimanje samo hormonske terapije, ili obavljanje samo nekih operativnih zahvata. Tranzicija utiče na fizički izgled osobe kao i na psihičko stanje, ali i status u društvu. Na fizički izgled trans muškaraca utiče tako da se na tijelu pojačava dlakavost. Mišićna masa se može povećati, a masti na tijelu opasti – zavisno od stepena fizičke aktivnosti i ishrane. Glas mutira i postaje dublji. Kod trans žena se dešava raspodjela masnih naslaga sa stomaka na butine, koža postaje nježnija i mekša, kosa je gušća, preraspodjela masnih naslaga na licu, dok je prisutan rast grudi. Tranzicija kod nebiranih osoba zavisi od toga da li osoba kreće sa testosteronskom ili estrogenska terapijom. Sve promjene su individualne, a brzina dešavanja istih varira od osobe do osobe. Uzimanje hormonske terapije se ne završava ukoliko osoba odradi hirurgski zahvat uklanjanja reproduktivnih organa koji proizvode hormone, pa je neophodno unositi hormone radi nesmetanog funkcionisanja organizma.

ZAŠTO TRANS OSOBE ULAZE U PROCES PRILAGOĐAVANJA POLA?

Ulazak u proces prilagođavanja pola je lična odluka trans osobe. Ne odlučuju se sve trans osobe na ulazak u proces prilagođavanja pola. Ukoliko osoba osjeća potrebu da svoje tijelo prilagodi svom osjećaju roda, odlučuje se na ulazak u proces prilagođavanja pola. Dosta često, ali ne i tipično, trans osobe osjećaju disforiju koja podrazumijeva osjećanje nelagode i stresa prema određenim djelovima tijela i njihovom izgledu, pa samim tim imaju potrebu da iste mijenjaju u skladu sa svojim rodnim osjećajem. Ova nelagoda je nekad toliko snažna da onemogućava funkcionisanje trans osobi u svim aspektima života – počevši od škole, posla, društva/okoline, partnerskih odnosa i porodice. Upravo iz tog razloga, neke trans osobe se odlučuju na proces prilagođavanja svog izgleda svom osjećaju, kako bi umanjile pomenuti stres i poboljšale značajno kvalitet svog života. Važno je znati da je proces tranzicije specifičan za svakoga i da svaka osoba odlučuje o tome da li će prisupiti medicinskoj tranziciji, i ukoliko hoće, kojim će se intervencijama podvrgnuti.

KOJI SU PROBLEMI SA KOJIMA SE TRANSRODNE OSOBE SUSRIJEĆU?

Nedostatak informisanosti o trans identitetima u društvu, uzrok je stalnim problemima sa kojima se transrodne osobe susrijeću u obrazovanju, zdravlju, zapošljavanju, institucijama, društvu, porodicama, ali i u svim ostalim aspektima svakodnevnog života. Neprihvatanje od strane porodice jedan je od nerijetkih problema

na koji nailaze transrodne osobe. Kao i trans osobe, tako se i njihove porodice često nose sa strahom i sramotom, koji su uzrokovani visokim stepenom predrasuda o trans osobama u društvu. Ovakvi dominantni osjećaji, briga o sigurnosti svog trans člana/ice porodice, nedovoljna edukovanost i informisanost o transrodnosti, porodice dosta često stavljaju u poziciju da pokleknju pod društvenim pritiskom. Ovakva situacija dovodi do izostanka podrške trans osobi, pa roditelji često pokušavaju vršiti pritisak da osoba živi onako kako društvo nalaže, a u skladu sa polom određenim na rođenju, a nerijetko se dešava i nasilje. Zbog ovakvih neprihvatanja i nasilja s kojim se transrodne osobe susrijeću, kako u porodicama, tako i u društvu, često su primorane da žive u sjenci i izolovano. Istraživanje iz 2018. godine je pokazalo da više od polovine trans tinejdžera je pokušalo da izvrši samoubistvo bar jedan put u životu.

Obrazovni sistem često ne prepoznaje postojanje transrodnih osoba što čini da se transrodne osobe suočavaju sa diskriminacijom i od strane prosvjetnih radnika/ca koji su zaduženi za edukaciju u školama, kako osnovnim, tako srednjim ali i fakultetima, ali i vršnjačkim nasiljem.

Često trans osobe imaju problem i prilikom pristupanja zdravstvenim uslugama, upravo zbog needukovanosti velikog broja zdravstvenih radnika/ca. Česte su situacije kršenja prava na privatnost i dijeljenja ličnih informacija o nečijem identitetu, izostanak pružanja potpunih informacija kako bi osoba mogla da izabere intervencije koje će joj najbolje odgovarati, upućivanje raznih nelagodnih komentara i pitanja koja nisu važna za pružanje tražene zdravstvene usluge, kao i tretiranje svih trans osoba na isti način i neprepoznavanje individualnih potreba.

Sobzirom da nije moguće promijeniti oznaku pola u dokumentima, prije obavljene sterilizacije (uklanjanja reproduktivnih organa), mnoge trans osobe nailaze na razne probleme u svim

situacijama u kojima je potrebno pokazati lična dokumenta, koja često ne odgovaraju ličnom opisu osobe. Ovo dovodi do nasilja i diskriminacije u raznim situacijama. Zapošljavanje i obrazovanje je vrlo često skoro pa nemoguće. Svi problemi koji se dešavaju povezani su sa rodnim normama koje su društveno nametnute, odnosno jasno podijeljenim muškim i ženskim ulogama, koje sprječavaju društvo da prihvati sve one koji svojim rodnim izražavanjem izlaze iz nametnutih rodnih okvira.

KAKO DA PRUŽIM PODRŠKU TRANSRODNOJ OSOBI?

Podršku transrodnim osobama možemo pružiti na mnogo načina. Samo **poštovanje zamjenica i imena** koje osoba koristi je važan početak podrške. Uticanje na društvo otvorenim podržavanjem takođe može biti vid velike podrške. Upućivanje na psihološku pomoć, pravnu ili socijalnu, kao i organizacijama koje se bave ljudskim pravima transrodnih osoba. Razgovorom, uspostavljanjem povjerenja i slušanjem problema sa kojima se trans osoba susrijeće, takođe se može pružiti podrška. Pomoć pri zapošljavanju je jako značajna zbog problema koje transrodne osobe imaju pri istom. Jako je važno pomoći osobi koja proživljava nasilje, zaustaviti to nasilje i prijaviti ga. Nekad se osobe plaše da prijave nasilje jer strahuju od dodatnog nasilja i diskriminacije nakon prijavljivanja. U ovakvim situacijama je važno pružiti podršku osobi i staviti joj do znanja da nije sama. Takođe, jako je važno pružiti podršku porodicama trans osoba i pokazati im da nisu sami.

DA LI JE INTERPOLNOST POREMEĆAJ?

Interpolne osobe su osobe koje su rođene sa polnim karakteristikama (hromozomi, genitalije i/ili hormoni) koje ne pripadaju striktno muškoj ili ženskoj kategoriji, ili pripadaju objema istovremeno⁹. Dana 18. juna 2018. godine, Svjetska zdravstvena organizacija objavila je novu Međunarodnu klasifikaciju bolesti u svojoj 11. verziji, koja će biti predstavljena za konačnu saglasnost Svjetskoj zdravstvenoj skupštini 2019. godine. Uprkos intepolnim stručnjacima/kinjama koji rade sa SZO u tom procesu, osobe sa varijacijama polnih karakteristika su i dalje patologizovani, te se inter aktivisti/kinje zalažu za depatologizaciju interpolnih osoba. Neke od najčešćih medicinskih dijagnoza su sljedeće: anomalije polnih hromozoma, Klinefelterov sindrom, sindrom kompletne neosjetljivosti na androgen, sindrom parcijalne neosjetljivosti na androgen, kongenitalna adrenalna hiperplazija, neklasična kongenitalna adrenalna hiperplazija, vaginalna ageneza, ovotestisi, gonadalna disgeneza, hipospadija i mnoge druge.

KAKO NEKO ZNA DA JE INTER?

Ponekad osoba ne zna ili joj nije utvrđeno da li je interpolna dok ne dođu u pubertet, ili dok ne saznaju da su neplodni, ili im bude urađena autopsija nakon smrti od starosti. Neki ljudi žive i umru kao interpolni, a da niko, uključujući i njih same, ne zna. Mnoge interpolne osobe otkrivaju svoj identitet nakon medicinskih pregleda i testova. Mnoge interpolne osobe žive izolovano, upravo iz osjećaja straha, sramote i neznanja zašto

⁹ Dan Christian Ghattas (2015) Standing up for the human rights of intersex people – how can you help?. OII Europe, ILGA-Europe

su njihova tijela drugačija od ostalih muških ili ženskih tijela. Neke interpolne karakteristike, kao što su one koje utiču na izgled genitalija osobe, bivaju vidljive odmah po rođenju. Neke druge, kao što su one koje utiču na nivoe hormona ne mogu biti otkrivene prije puberteta, kada se sekundarne polne karakteristike kao što su rast dlake, intenzivnije lučenje znoja, rast grudi, i/ili menstruacija javljaju. Na primer, model Hana Gabi Odijel saznala je da je interpolna sa 17 godina, a u prethodnih par godina je postala jedna od vidljivijih aktivistkinja za prava inter osoba.

KOLIKO JE INTERPOLNOST ČESTA?

Interpolnost nije rijetka pojava uopšte. Često se dešava da osobe ni same ne znaju da su interpolne jer nije rijetka situacija da se interpolne bebe nakon rođenja podvrgavaju operacijama korekcije pola. Stručnjaci/kinje smatraju da se do 1.7% svetske populacije rađa sa interpolnim karakteristikama. To je otprilike isto kao i broj osoba rođenih sa riđom kosom. Ukupan broj osoba čija se tijela razlikuju od standardnog muškog ili ženskog iznosi 1 na 100 rođenih. Ukupan broj osoba nad kojima je izvršena operacija da bi se "normalizovao" izgled genitalija iznosi 1-2 na 1000 rođenih. Treba napomenuti da ovi statistički podaci mogu varirati i izneseni su kao okvirna procjena. Temelje se na iscrpnom istraživanju medicinskih podataka između 1995. i 1998. god u SAD-u koje je obavila Anne Fausto-Sterling, istraživačica Univerziteta Brown.

KOJI SU PROBLEMI SA KOJIMA SE INTERPOLNE OSOBE SUSRIJEĆU?

Najveći problemi sa kojima se interpolne osobe susrijeću su prije svega neadekvatan medicinski tretman nakon rođenja i tokom života, te medikalizacija interpolnosti. Kad je u pitanju medicinski tretman, najčešći problem je podvrgavanje medicinskim intervencijama (hirurškim zahvatima i/ili hormonskoj terapiji) bez davanja saglasnosti za iste, te izostanak pružanja adekvatnih informacija roditeljima kako bi donijeli/e informisanu odluku koja je u najboljem interesu djeteta.

Dodatno, kao i transrodne osobe, imaju često problema sa promjenom oznake pola u dokumentima, ali i zaštitom od diskriminacije i nasilja.

ZAŠTO JE PROBLEMATIČNO PODVRGAVANJE INTERPOLNIH OSOBA OPERACIJAMA KOREKCIJE POLA NA ROĐENJU?

Ovakve operacije predstavljaju ugrožavanje tjelesnog integriteta jer osobi oduzeto pravo da samostalno da pristanak na ovakav zahvat. Ove operacije se najčešće rade da bi se fizički izgled genitalija bebe prilagodio genitalijama koje se uklapaju u muške ili ženske standarde. Samim tim se osobi određuje kog će pola biti, a s obzirom da živimo u društvu u kom pol određuje rod, i roda. Samim tim, obično se daju preporuke roditeljima da odgajaju dijete u skladu sa polom/rodom koji je određen nakon operacije. Roditelji koji pristaju na ovakve operativne zahvate, ali i prihvataju

sugestije ljekara/ki obično imaju najbolje namere, te to rade iz brige prema djetetu i straha da će im dijete biti diskriminirano u suprotnom. Često roditelji niti dobiju potpune informacije, te se intervencije izvode isključivo odlukom ljekara/ki. Međutim, ove procedure koje su skoro uvijek nepovratne, mogu da utiču na to da osoba postane sterilna, ima probleme s uriniranjem i sa seksualnom funkcijom i osjećajima, dok su još neke moguće posljedice: hronični bolovi, krvarenja, infekcije, posthirurška depresija i trauma, ožiljci po tijelu i metabolički disbalans. Neke interpolne osobe koje su operisane kao bebe kažu da smatraju da im je pripisan pogrešan pol na rođenju, a čak i one koje se osećaju prijatno u svom tijelu, često pokazuju visoke nivoe psihološkog stresa pošto saznaju da su bile operisane kao bebe ili mala djeca. Mnoge od ovih intervencija imaju za svrhu isključivo kozmetičko dotjerivanje bez medicinskog opravdanja i uklapanje tijela djeteta u postojeće rodne norme.

KAKO MOGU DA PRUŽIM PODRŠKU INTERPOLNOJ OSOBI?

Postoji mnogo načina kako možeš pomoći i biti saveznik/ca interpolnim osobama. Možeš podržavati rad organizacija koje se bave pravima interpolnih osoba, možeš edukovati sebe i svoje prijatelje i porodicu o interpolnim osobama dijeljenjem njihovih priča i edukativnih materijala na društvenim medijima. Možeš da ohrabriš druge da interpolne osobe poštuju i kada im se obraćaju koriste rod koji su osobe izabrale, ali i da ih ne zapitkuju o njihovoj medicinskoj istoriji. Podršku je važno pružiti i kada se donose zakoni koji se posebno odnose na zaštitu interpolnih osoba, a takođe je važno i podržati napore da se prestane sa medicinskim procedurama na interpolnim bebama i djeci, koje nisu zdravstveno neophodne.

spektra

O NAMA

Asocijacija Spekra je jedina organizacija u Crnoj Gori koja se bavi specifično zaštitom i promocijom ljudskih prava transrodnih, rodno varijantnih i interpolnih osoba. Čine je transrodni/e i rodno varijantni/e aktivisti/kinje. Osnovana je u martu 2017. godine, nakon višegodišnjeg djelovanja neformalne grupe "Transovci" kroz Queer Montenegro.

Vizija Spektre je društvo u kojem sve osobe uživaju jednaka prava, u kojem se svi identiteti i tijela poštuju, a razlike slave.

Misija Spektre je iskorjenjivanje rodno zasnovanog nasilja u Crnoj Gori, kroz stvaranje jakog, vidljivog pokreta, razvoj volonterizma i aktivizma, javno zagovaranje, edukaciju i aktivno uključivanje trans, rodno varijantnih i interpolnih osoba u kreiranju i sprovođenju politika koje obezbjeđuju jednakost, pristup pravdi i poštovanje različitosti.

Vrijednosti na kojima se zasniva rad Spektre su: ne-nasilje, samoodređenje, trans inkluzivan feminizam, poštovanje tjelesnog integriteta, poštovanje identiteta i iskustava, jednak pristup zdravstvenom, socijalnom i pravnom sistemu, jednak tretman u društvu, humanizam, transparentnost, timski rad, kultura dijaloga, kritičko promišljanje, asertivnost, inovativnost, kreativnost i fleksibilnost, volonterizam, empatičnost, pacifizam.

Spekra sprovodi svoje aktivnosti kroz nekoliko programa:

Program za izgradnju zajednice

U okviru Spektre, funkcionišu socijalni servisi koji podrazumijevaju grupu samopodrške, individualne konsultacije, podršku u slučajevima nasilja i diskriminacije i facilitaciju kontakta sa institucijama.

Grupa samopodrške za trans i rodno varijantne osobe se organizuje jednom nedeljno i to četvrtkom od 18:00 h. Grupa se bavi pitanjima samoprihvatanja, identiteta, tijela, seksualnosti, partnerskih veza, porodice, diskriminacije u društvu, razvijanjem mehanizama za odbranu od nasilja i diskriminacije i svim drugim temama koje su od značaja za transrodne i rodno varijantne osobe.

Individualne konsultacije podrazumijevaju vršnjačko savjetovanje sa trans aktivistima/kinjama na siguran i povjerljiv način u sigurnom prostoru. Konsultacije se obavljaju uživo, preko telefona i online.

Ukoliko osoba doživi nasilje i/ili diskriminaciju, tim Spektre učestvuje u ulozi zastupništva i/ili povjerljivog lica, ali i pruža podršku osobi u cilju boljeg nošenja sa konkretnim slučajem. Takođe, u svim slučajevima kontakta sa institucijama (zdravstvenim, centrima za socijalni rad, obrazovnim, administrativnim, centrima bezbjednosti i drugim), tim Spektre pruža mogućnost facilitacije kontakta i komunikacije.

Osim navedenih aktivnosti, Spektra kontinuirano sprovodi radionice, edukacije i treninge kako za mlade trans aktiviste/kinje, tako i za cjelokupnu trans, inter i rodno varijantnu zajednicu, ali i LGBTIQ zajednicu uopšte.

Program javnog zagovaranja

Program javnog zagovaranja fokusiran je na promjenu relevantnih zakona i politika u cilju obezbjeđivanja potpunog poštovanja ljudskih prava trans, rodno varijantnih i interpolnih osoba. Program je fokusiran na zagovaranje za pravno priznanje roda bazirano na samoodređenju, depatologizaciji i poštovanju tjelesnog integriteta. Glavna aktivnost unutar programa javnog zagovaranja je zagovaranje za usvajanje Zakona o rodnom i polnom identitetu, u saradnji sa Kvir Montenegrom i NVO Juventas, te koji će ukoliko bude usvojen, pružiti mogućnost pravnog priznanja roda trans osobama bez medicinskih preduslova, zabraniti nepotrebne operative zahvate nad interpolnim osobama i urediti nekoliko prava koja se tiču porodičnog života i diskriminacije zasnovane na rodu i/ili polnim karakteristikama.

Osim navedenog Zakona, program teži unapređenju zakonodavnog okvira u cilju obezbjeđivanja besplatne, dostupne i kvalitetne zdravstvene zaštite, besplatnog, dostupnog, kvalitetnog i sigurnog obrazovanja, poštovanja radničkih prava i jednakih mogućnosti za rad, besplatne, dostupne i kvalitetne socijalne zaštite, dostupne i kvalitetne zaštite od nasilja i diskriminacije, poštovanja prava na privatni život, te druga prava koja su garantovana ljudskim pravima.

Program za odnose s javnošću

Program za odnose s javnošću je fokusiran na aktivnosti koje imaju za cilj podizanje vidljivosti i svijesti o trans i interpolnim temama kroz medije, prenošenje ličnih priča, ulične akcije i druge alate. Ovaj program je fokusiran na unapređenje načina

izvještavanja o transrodnim, rodno varijantnim i interpolnim osobama, kao i kreiranje adekvatnih, naučno-baziranih, afirmativnih i poštujućih stavova o trans, inter i rodno varijantnim osobama, te razbijanje predrasuda i stereotipa zasnovanih na rodnim/polnim normama.

Program za edukaciju

Kroz ovaj program, Spektra sprovodi edukaciju u vezi sa ljudskim pravima i tretmanom trans, rodno varijantnih i interpolnih osoba, za različite institucije i zainteresovane strane. Do sada, aktivisti/kinje Spektre su bili/e edukatori/ke na edukacijama sprovedenim za: medicinske radnike/ce, psihologe/škinje, pedagoge/škinje, policijske službenike/ce, socijalne radnike/ce, novinare/ke, srednjoškolce/ke, nastavnike/ce i mnoge druge.

067 135 205 Jovan Ulićević

068 426 695 Nikola Ilić

Spektra

@asocijacija.spektra

www.asocijaciaspektra.org

